

K.V. OSTROVITYANOV

SSCB

**EKONOMİSİNİN
SOSYALİST DÖNÜŞÜMÜNDE
DEVLETİN ROLÜ**

K.V. OSTROVITYANOV

**SSCB
EKONOMİSİNİN
SOSYALİST DÖNÜŞÜMÜNDE
DEVLETİN ROLÜ**

YABANCI DİLLERDE YAYIN EVİ

Moskova 1950

Sovyet Devleti, şanlı otuzuncu yıldönümünde, ekonominin, teknolojinin ve kültürün bütün alanlarında dünya çapında tarihi öneme sahip zaferlere sahip bulunmaktadır. Bütün dünyaya yüce örgütleyici gücünü göstermiştir.

Sovyet Devleti'nin sahip olduğu bu örgütlenme ve dönüştürme gücü, ülkemizin ekonomisinin sosyalist dönüşümünde olağanüstü bir canlılıkla ortaya çıkmıştır.

I

Sovyet sosyal sisteminin parlak ekonomik zaferleri otomatik olarak ortaya çıkmamıştır. Bunlar Parti ve Sovyet Devleti tarafından ortaya konan muazzam yönlendirme ve örgütlenme çalışmasının birer sonuçlarıdır. Ülkemizde sosyalist inşa alanındaki otuz yıllık pratik çalışma, Sovyet sosyal sistemindeki önder gücün – sosyalist inşanın ideolojik ilham kaynağı ve önderi olan – Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik) olduğunu çok inandırıcı bir şekilde ispatlamıştır. Bunlar aynı zamanda Sovyet sosyal sisteminin en önemli özelliğinin, ulusal ekonominin gelişmesinde Sovyet Devleti'nin oynadığı özel rol olduğunu da göstermiştir. Bu rol, burjuva devletinin oynadığı ekonomik rolden temelde farklıdır.

Kapitalist ekonominin gelişmesinde burjuva devletinin rolü, ekonomik gelişmenin kendiliğinden akışını yalnızca olanaklı kılabilmesi veya frenleyebilmesi gerçeği tarafından sınırlanmaktadır. Emperyalist aşamada burjuva devleti, toplumun gelişimini frenleyen gerici bir güç olarak hareket etmektedir.

Sovyet Devleti'nin ekonomik rolü, yalnızca ulusal ekonominin gelişimini olanaklı kılmakla sınırlı değildir. Komünist Parti tarafından yönlendirilen Sovyet Devleti, sosyalist ekonominin gelişimini, Sosyalizm'in bilinen ekonomik yasaları temelinde, bilinçli olarak ve plana uygun şekilde saptayan, ana, belirleyici güçtür.

Sovyet Devleti'ni burjuva devletten ayıran karakteristik özellik, işçilerin, köylülerin ve aydınların oluşturduğu gerçek bir halk devleti olması, yalnızca tam siyasi gücü elinde tutmakla kalmayıp, aynı zamanda ana üretim araçlarının da sahibi olmasıdır.

Sovyet Devleti siyasi iktidarla ekonomik gücün birliğinin canlı bir örneğidir. Sosyalist sistem, ekonomiyle politika arasındaki ilişkilerde yeni bir şey sunmaktadır. Parti'nin ve Sovyet Devleti'nin politikasının ulusal ekonomi üzerindeki etkisi, ekonomiyi muazzam bir oranda büyütmeyle kalmaz, aynı zamanda yeni bir nitelik kazandırır. Bu, aşağıdaki ana özelliklere sahiptir:

1. Özel mülkiyet, kapitalist sömürü ve anarşinin hakim olduğu kapitalizmde ekonomik yasalar, Engels'in belirttiği gibi, insanoğlunun iradesini hakimiyet altına alan azgın hükümdarlar gibi işlerler.

Üretim araçlarının kamusal, sosyalist mülkiyetine dayanan sosyalist üretim biçiminde, ekonomik yasalar, azgın hükümdarlardan toplumun hizmetçilerine dönüştürülürler. Bu yasalar insanoğlunun iradesini hakimiyet altına alan temel güç olarak değil de ulusal ekonominin planlı olarak yönlendirilmesi için bilinçli bir şekilde kullanılan ve uygulanan bir güç olarak işlerler.

Sosyalizm'in ekonomik yasalarının gerekli kabul edilen özel niteliği, bu yasaların bilimsel ifadesini Parti'nin ve Sovyet Devleti'nin politikasında bulmaları ve bu politikanın, ulusal ekonominin Sovyet Devleti ve Parti tarafından planlı olarak yönlendirilmesiyle pratik uygulama şeklinde işlemeleridir. Bu nedenle, Parti'nin politikası Sovyet sisteminin yaşamsal temelidir.

Bu nedenle, Sosyalizm'de, yalnızca Sosyalizm'in ekonomik yasaları hakkındaki bilgi değil, aynı zamanda bunları pratik sosyalist inşa çalışmasında uygulama yeteneği de özel bir önem kazanır. Komünist Parti tarafından yönlendirilen Sovyet Devleti'nin ekonomik politikasının gerektirdiği önlemlerin uygulanması sırasında sosyalist ekonominin yasaları bilinçli bir şekilde uygulanmadığı ve değerlendirilmediği sürece Sovyet ekonomisinin gelişimi olanaksızdır.

2. Engels'in Schmidt'e yazdığı mektuplarından birinde belirttiği gibi, kapitalizmde "... ekonomik hareket yönünü... bir yanda devlet gücünün hareketinden ve diğer yanda da kendiliğinden ortaya çıkan muhalefetin hareketinden alır."* Bunun sonucu olarak kapitalist ekonomi çoğu kez

* Karl Marx ve Friedrich Engels, Yazışmalar 1846-1895, International Publishers, New York, s. 480.

kendini, Krylov'un masalındaki, kuğu, yengeç ve turnabalığının tamir etmeye kalkıştığı at arabasının durumunda bulur. Birbirine zıt, karşıt olan siyasi güçlerin çatışması nedeniyle çoğu kez hiç kimsenin arzu etmediği sonuç ortaya çıkar.

Sosyalist toplumda durum tümüyle farklıdır.

Sınıf veya ulusal karşıtlıkların olmadığı sosyalist toplumda, kökleri tek tip bir mülkte, iki biçimdeki sosyalist mülkte bulunan, halkın ahlaki ve siyasi birliğine sahip bulunmaktayız. Bu birlik en açık ifadesini, Sovyet halkının tümü arasında yoğun bir prestij sahibi olan ve onların sınırsız ve sadık desteğine sahip olan tek partinin, Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik)'in varlığında bulmaktadır.

Bunun sonucu olarak, Parti'nin ve Sovyet Devleti'nin politikasının ulusal ekonomi üzerindeki aktif etkisi bütünlüklü ve güçlüdür ve halkın çıkarlarıyla çatışmaktan uzak, bunlarla çakışmaktadır ve bu nedenle de halk tarafından aktif olarak desteklenmektedir.

3. Ulusal ekonominin gelişiminde Parti'nin ve Sovyet Devleti'nin politikasının rolü, kitlelerin bu politikanın uygulanmasına aktif olarak katılmalarıyla büyük ölçüde artmaktadır.

Sosyalist toplumdaki ana üretici güçler olan işçiler ve köylüler, devletleri aracılığıyla üretim araçlarının ortak sahibidirler. Bunun sonucu olarak, üretim araçları, sermayenin düşman gücü olarak işçilerin ve köylülerin karşısında durmaz. Bu, kitlelerin Parti'nin ve Sovyet Devleti'nin politikasının uygulanmasına aktif olarak katılmalarının maddi temelini oluşturur.

Bundan da modern zamanların yenilmez hareketi – kitlelerin yaratıcı inisiyatifinin bitmez tükenmez kaynağı olan, işçiler tarafından yaratılan icatlarda, yeniliklerde ve emeğin örgütlenmesinde ve üretim yöntemlerindeki sürekli gelişmelerde ifadesini bulan – sosyalist yarış ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar bilim ve teknolojiyi desteklemekte, sosyalist birikimin ek yedeklerini ortaya çıkarmakta ve sosyalist toplumun üretim güçlerinin misli görülmemiş bir hızla gelişmesini sağlamaktadır.

4. Partimizin politikası, Sovyet sisteminin yaşamsal temelidir. Sovyet halkının ahlaki, politik ve ideolojik birliği, en ileri ve gerçek anlamda bilimsel dünya bakışının – Marksizm-Leninizm'in – hakimiyetinde ifadesini bulmaktadır.

Üretim araçlarının sosyalist mülkiyeti ve Sovyet halkının ahlaki, politik ve ideolojik birliği sayesinde devletimiz, sosyalist inşa planlarını uygulama konusunda, tek bir amaca ulaşmak üzere-ekonomik, politik ve ideolojik – bütün unsurları harekete geçirebilmektedir. Bütün bunlar Parti'nin ve Sovyet Devleti'nin politikasının ulusal ekonomi üzerindeki düzenleyici ve dönüştürücü etkisini büyük ölçüde artırmaktadır.

Bütün güçlerin böylesine konsantrasyonu, sınıf çelişkileriyle parçalanmış burjuva toplumunda imkansızdır. Parti'nin ve Sovyet Devleti'nin politikası, ekonomik gelişmeyi, Sosyalizm'in bilinen ekonomik yasaları temelinde plana uygun olarak örgütleyen ve yönlendiren bir güçtür.

Sosyalizm'de ekonomik temel, politik ve ideolojik üst yapılar üzerinde uyguladığı etki sorunu, yeni bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Üretim biçiminin politik, adli ve ideolojik üst yapıyı belirlediği şeklindeki yasa, tarihi materyalizmin teorisi tarafından belirlenen ve tarihte bu güne kadar kendiliğinden bir şekilde işlemiş olan bu yasa, şimdi Parti ve Sovyet Devleti tarafından pratik sosyalist inşa çalışmasında *bilinçli bir şekilde* uygulanmaktadır. Bunun ifadesi olarak Parti ve Sovyet Devleti, politik çizgilerini belirlerken ekonomik gelişimin yeni gerekliliklerinden ve ilerici eğilimlerinden yola çıkarlar ve politikalarını Sosyalizm'in ekonomik yasalarının bilimsel analizine ve bilinçli olarak kullanılmasına dayandırır.

Bu, Sovyet Devleti'nin, Sovyet halkının üretici güçleri, kapitalist ekonominin niteliği olan kayıplar ve karışıklıklar olmadan ekonomik gelişmeyi teşvik etmelerini olası kılar. Bu, ekonomik gelişimi, Marks'ın deyişiyle “enerjinin en az şekilde kullanılması yoluyla ve kendi insan niteliklerine en uygun şekilde ve buna en iyi şekilde layık olan şartlarda” yönlendirmelerini olası kılar.*

Bu nedenle, ulusal ekonomide meydana gelen süreçlerin incelenmesi, doğru bir politik çizgi belirlenmesi için en önemli şarttır.

* Karl Marx, Kapital, Kerr ed., Cilt . III, s. 954.

Diğer yanda, ekonomik süreçleri ve önlemleri, politik görüş açısından, devletin bir bütün olarak hedefleri açısından değerlendirmek önemlidir. Bu şekilde, politikayla ekonominin birliği, sosyalist inşanın yönlendirilmesinde en önemli ilkedir.

II

Sosyalist ekonomide Sovyet Devleti'nin ekonomiyi örgütleme işlevleri, olağanüstü önem kazanır.

Sovyet Devleti'nin yönlendirme, örgütleme ve dönüştürme rolü olmadan, sosyalist ekonominin gelişimi ve daha sonra Komünizm'e doğru evrimi olanaksızdır.

V.İ. Lenin, Sosyalizm'in gelişmesiyle, Sosyalist Devlet'in ulusal ekonomiyi yönlendirmesindeki işlevinin istikrarlı bir şekilde büyüyeceğini öngörmüştü. 26 Mayıs 1918'de yapılan Ulusal Ekonomi Konseyleri Birinci Kongresi'nde yaptığı konuşmada Lenin devlet tarafından yerine getirilen çeşitli işlevler arasında, özellikle ekonomik işlevlerin büyümesinin, gelişmesinin ve sağlam bir şekilde oluşturulmasının kaçınılmaz olduğunu belirtmişti.

Lenin'in Sovyet Devleti'nin işlevleriyle ilgili öğretilerini geliştiren Stalin yoldaş, SBKP(B) Sekizinci Kongresi'ne sunduğu raporda Sovyet Devleti'nin gelişimi sırasında iki aşamadan geçtiğini gösterdi. İlk aşamada devletin ekonomik, örgütsel ve kültürel-egitimsel işlevlerinin henüz önemli ölçüde gelişmediğini, ikinci aşamada, sömürücü sınıfların tasfiye edilmesinden sonra “devletimizin ülke içindeki esas görevinin, barışçıl ekonomik örgütleme ve kültürel eğitim” olduğunu belirtmiştir.*

Sovyet Devleti'nin ekonomik rolü, burjuva devletin ekonomik rolünden ilkesel olarak, radikal bir şekilde farklıdır.

Kapitalist toplumda ulusal ekonomi devlet tarafından kontrol edilmez. Tam tersine devlet kapitalist ekonomi tarafından kontrol edilir.

Burjuva devleti, kendiliğinden gelişen kapitalist ekonomiyi, ekonomik yaşama yapılan bireysel müdahaleler aracılığıyla dolaylı olarak etkiler. Bunu yaparken de şiddet ve zorlama mekanizmasına dayanır. Ulusal ekonomiyi doğrudan yönlendirmek ve yönetmek burjuva devletin işlevi değildir. Bu özel işletmelerin alanına girer.

Sovyet Devleti, ulusal ekonominin tümünü planlı olarak yönlendirir. Ulusal ekonominin planlı olarak yönlendirilmesi, Sovyet Devleti'nin ekonomik-örgütsel işlevinin en önemli bölümüdür.

Sovyet Devleti, ulusal ekonominin planlı olarak yönlendirilmesinde Sosyalizm'in ekonomik yasalarını işletir. Sosyalist planlama, esas olarak üretim araçlarının kamusal mülkiyetine dayanan sosyalist ekonomi için objektif bir gereklilik olduğundan, Sosyalizm'in ekonomik yasası gücüne sahiptir.

Planlamanın özünde, Parti ve Sovyet Devleti'nin ülke çapında milyonlarca kişinin emeğini örgütlemesi ve yönlendirmesi, emekçi kitleleri, kendilerini coşturan açık hedeflerle silahlandırmak, yaratıcı inisiyatiflerini stimüle etmek ve bu şekilde planlanan görevleri gerçekleştirme ve fazlasıyla gerçekleştirme mücadelesinde emeğin kahramanlıklar göstermesi için kendilerine ilham kaynağı olması yatmaktadır.

Hareketin ekonomik yasası olarak sosyalist planın özü, yalnızca sayıların ve hedeflerin sıralanmasıyla sınırlı değildir. Stalin yoldaşın belirttiği gibi yalnızca bürokrasi memurları ve bürokratlar bu şekilde düşünürler. *Sosyalist plan*, Parti'nin ve Sovyet Devleti'nin rehberliğinde *bu planı uygulayan milyonlarca kişinin canlı emek eylemlerinde cisimleşmiştir*.

Lenin ve Stalin, sosyalist planlamanın bu yönlendirici, örgütleyici gücüne her zaman olağanüstü önem vermişlerdir.

Sovyet Devleti: 1) ülkemizin ekonomik bağımsızlığını garantilemek ve savunma gücünü artırmak; 2) daha yüksek aşama olan Komünizm'e doğru ilerlememiz sırasında sosyalist üretim ilişkilerinin bölünmez hakimiyetini garantilemek; 3) ulusal ekonomimizin gelişmesinde belirlenen bütün görevlerin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesini garantileyecek şekilde dengeleri sağlamak

* J.V. Stalin, Leninizmin Sorunları, Moskova 1947, s. 637.

ve üretim araçlarının ve emek gücünün yedeklerinin yardımıyla dengesizlikleri gidermek üzere bu gücü büyük bir başarıyla değerlendirmektedir:

Kapitalizm'de sosyal üretim ile sosyal ürünün gerçekleştirilmesi arasındaki oranlar, pazar fiyatlarında üretimin fiyatlarının üstünde veya altındaki dalgalanmalar tarafından kendiliğinden bir şekilde oluşturulmaktadır. Kapitalizmin yasaları, sürekli karışıklıklar, sapmalar ve oransızlıklar vasıtasıyla işlemektedir. Kapitalizm'de bulunan uzlaşmaz çelişkileri ifade eden kapitalist üretimdeki açık oransızlıkları geçici olarak ortadan kaldırmanın tek yolu, periyodik aşırı üretim krizleridir.

Sosyalist üretim, maden ve imalat sanayileri, sanayi ve tarım, ulaşım sistemi ve ulusal ekonominin diğer dalları, üretimin büyümesi ve tüketimin büyümesi, vb. arasındaki oranların bilinçli bir şekilde oluşturulması temelinde gerçekleşir. Sosyalist planlı ekonominin dikkat çeken bir özelliği, üretimin gelişim oranını, sürekli ve gittikçe artan hızlı gelişmeyle birleştirmesidir.

Sovyet Devleti, ulusal ekonominin gelişmesinde kesin oranların planlanmasında, bunları değişmez olarak görmez. Planların üstüne çıkma mücadelesinde kitlelerin yaratıcı inisiyatiflerini her şekilde teşvik eder ve bu da halen kabul edilmiş olan planların gözden geçirilmesini gerekli kılar.

Emrinde üretim araçları ve emek gücü fazlalığı olması nedeniyle, Sovyet Devleti ulusal ekonomik planların uygulanması sırasında gerekli değişiklikleri yapabilir ve yeni oranlar belirleyebilir. Bu da, kapitalizmde kaçınılmaz olan ekonomik çalkalanmalara neden olmadan, insanlık tarihinde misli görülmemiş bir hızla gelişmeyi garantiler.

III

Sovyet Devleti'nin ekonomik-örgütsel işlevleri sosyalist ulusal ekonominin planlanmasıyla sınırlı değildir. Bunlara devletin, sosyalist işletmelerin doğrudan yönetimi ve tarımsal artellerin seçilmiş organları aracılığıyla kolhoz üretiminin gelişmesinin günlük, uygulamayla ilgili yönlendirilmesi de dahildir.

Bu yönetim, otoriter ve zorlayıcı nitelikte emirler ve talimatlar veren yönetim organları aracılığıyla uygulanır. Bunların uygulanması zorunludur.

Sosyalist planlamanın Sovyet ekonomisinde ekonomik yasa gücüne sahip olduğunu gördük. Ulusal ekonominin belli bir sürede – bir yıl veya beş yıl – gelişmesi için plan, Yüksek Sovyet tarafından onaylandıktan sonra, devletin yasal gücünü kazanır. Bu, ulusal ekonominin gelişimi için planları zorunlu hale getirir ve büyük bir yetki kazandırır.

Ulusal ekonominin gelişmesi için planın devlet yasası olarak görülmesiyle, bütün işletmelerin bu planı uygulamaları zorunlu hale gelir. İşletmeyi, planın uygulanması konusunda devlete karşı sorumlu hale getirir. Bu sorumluluk yasa tarafından belirlenmiştir ve *planın disiplinini ihlal edenlere* karşı devletin zorlayıcı önlemler almasını gerekli kılar.

Sovyet Devleti'nde devletin zorlayıcılığının nitelik ve karakteri temel bir değişikliğe uğrar.

Kapitalizm'de devletin zorlayıcılığı, sömürünün en üst düzeyde yoğunlaştırılması için, çalışan halk kitlelerinin baskı altına alınmasının bir aracıdır.

Sosyalizm'de devletin zorlayıcılığı halkın yararına uygulanır. Planı ve emeğin disiplinini korumak ve sağlamak için kullanılır. Sosyalist toplumda mümkün olduğunca az verip mümkün olduğunca çok almaya çalışan, disiplini ihlal eden ve sekteye uğratan kişilere karşı kullanılır.

Sovyetler Birliği vatandaşlarının ezici çoğunluğu Sovyet Devleti'nin kararlarına ve emirlerine sıkı sıkıya uymanın gerekliliğini kavrarlar ve özgür ve gönüllü bir şekilde bunu yerine getirirler. Bu durumda devletin zorlayıcılığı, Lenin'in mecazi bir şekilde benzettiği gibi, iyi bir orkestranın yönetilmesine benzer. Yalnızca planı ve emeğin disiplinini ihlal edenlere karşı sert diktatörlük biçimine bürünür.

Marks, proletarya diktatörlüğü döneminde, mülksüzleştirilenlerin mülksüzleştirilmesi amacıyla kullanılan devlet şiddetini, ekonomik bir potansiyel olarak görmüştür.

Engels, Schmidt'e mektubunda “ya da siyasi güç ekonomik olarak güçsüzse, proletaryanın siyasi diktatörlüğü için niye savaşıyoruz? Güç (yani devlet gücü) aynı zamanda ekonomik bir güçtür”*

* Karl Marx ve Friedrich Engels, Yazışmalar 1846.1895, International Publishers, New York, s. 484.

Sovyet Devleti'nin organlarının başvurduğu idari yönetim araçları, sosyalist üretimin ve dağıtımın ekonomik kaldıraçlarından yararlanması gibi, ekonomik araçlardan ayrılmalıdır.

Planlı yönlendirmenin ekonomik kaldıraçları 1) sosyalist üretimin artırılması için maddi teşvik etmeninden yararlanılmasına ve 2) gerek yapılan iş için ödeme yapılmasıyla gerek farklı sosyalist işletmeler arasındaki ilişkilerle ilgili olarak emek eşitliği ilkesinin uygulanmasına dayanır.

Burjuva ekonomistleri üretimin ilerlemesini rekabet ve kâr dürtüsü olmadan düşünemiyorlar ve sosyalist ekonomi sisteminin, insan toplumunda üretici güçlerin gelişimi için maddi teşviki öldürdüğü yönündeki uydurma iddiaları temelinde bu sistemin çökeceği öngörüsünde bulunuyorlar. Aslında sosyalizm üretimin gelişimi için özel kapitalist teşviki öldürmekte ve sosyalist üretimin gelişimi için sosyalist öncesi toplum biçimlerinde bilinmeyen yeni ve güçlü maddi teşviki geliştirmektedir. Sosyalizm işçiye çalışmak için gerçek bir teşvik sağlamaktadır ve bu sosyalist ekonominin gelişimi için belirleyici itici güçlerden birisidir.

Birincisi, sosyalist toplumda çalışma sosyal bir işlemdir. Bunun anlamı, kapitalistlerin kârları için değil, kendi yararınıza ve toplumun yararına çalışmanızdır. İkincisi, Engels'in belirttiği gibi, emek gücünün bir meta rolünden kurtarılmasıdır. Bu, sosyalist toplumda işçinin sosyal üretimdeki payının emek gücünün değerine değil, toplumun yararına ortaya koyduğu işin nicelik ve niteliğine bağlı olduğu anlamına gelmektedir.

Üçüncüsü, sosyalist toplumda işçilerin emekleriyle üretilen fazla ürünler parazit, sömürücü sınıfların yaşatılması ve kapitalist sömürü ilişkilerinin genişletilmesi için değil, çalışanların sosyal gereksinmelerini karşılamak, sosyalist üretimin genişletilmesi, çalışanların maddi ve kültürel standartlarının yükseltilmesi ve ülkenin savunma gücünün artırılması için kullanılır. Başka bir deyişle, çalışanların kendi çıkarlarına uygun olarak kullanılır.

Tarihte ilk kez, yapılan işe uygun dağıtım şeklindeki sosyalist ilke, özel çıkarların kamu çıkarlarıyla doğru bir şekilde birleştirilmesi için gerekli tüm şartları yaratmaktadır.

Sovyet Devleti, yapılan işe göre ödeme şeklindeki sosyalist ilkeyi, Sosyalizm'in ekonomik yasası olarak uygular ve çeşitli ödeme biçimleri kullanır: parça başı, bonus ve devlet işletmelerinde başka biçimler ve çalışma günü birimlerine göre dağıtım ve kolhozlardaki çalışma için ek ödemeler. Bu yapılan işe göre çeşitli, somut dağıtım biçimleri Sovyet Devleti'nin elinde, sanayinin ve tarımın gelişmesinde belirleyici bir araçtır.

Yeni Stalin beş yıllık planda (1946-1950) sosyalist üretimi artırmanın bu araçlarına son derece önemli bir rol yüklenmektedir. Bu beş yıllık planda kolhozlardaki üretimi artırmanın ekonomik araçlarına her zamankinden daha büyük önem verilmektedir.

Sovyet Devleti, aynı kişisel maddi teşvik ilkesini, devlet işletmelerinin yönlendirilmesinde ve yönetilmesinde uygulamaktadır: bu maliyet hesaplamada ifade bulmaktadır. İkinci Bütün Rusya Siyasi Eğitim Bölümleri Kongresi'nde V.İ. Lenin “.. ulusal ekonominin her önemli branşı kişisel teşvik ilkesi üzerinde inşa edilmelidir”^{*} demiştir. Ulusal ekonominin her önemli branşını kişisel teşvik ilkesi üzerinde inşa etmek demek, her işçinin ücretini yaptığı işe bağlı kılmak ve her işletmenin maddi pozisyonunu bu işletme tarafından yapılan işe bağlı kılmak demektir.

Sosyalist işletmeler giderlerini gelirleriyle dengelemeli, ekonomik bir şekilde çalışmalı, emeğin üretkenliğini artırmalı, üretim maliyetini düşürmeli, kârlılığını artırmalı ve planını yerine getirmeli ve aşmalıdır. Belli bir devlet işletmesine ayrılan fonların tutarı, yaptığı işe, planı ne derece yerine getirdiğine bağlıdır.

İşletmelerin iyi bir şekilde çalışmalarının teşviki iki şekilde olur: bonuslar şeklinde maddi ve Başarı Pankartları, şeref nişanları şeklinde manevi teşvikler.

Diğer yanda yapılan işe göre ödeme ve maliyet hesabı sosyalist ilkeleri emek eşiti ilkesine bağlıdır. Bu, değer yasası ve meta-para ilişkileri yardımıyla uygulanır.

Marks'ın *Gotha Programı'nın Eleştirisi*'nde ortaya koyduğu gibi, yapılan işe göre ödeme şeklindeki sosyalist ilke, metaların değişiminin dayandığı emeğin eşdeğeri ilkesine bağlıdır. Emeğin eşdeğeri ilkesinin emek için ödeme yapılmasına uygulanması demek “kamu fonuna giden tutarın

^{*} V.İ. Lenin, Seçme Eserler, Cilt. IX, s. 265.

düşülmesinden sonra, her işçi ... toplumdan, topluma verdiği kadarını alır”^{*} demektir.

Komünizm'den farklı olarak Sosyalizm'de emek için ödemenin karakteristik özelliği, yapılan işin nicelik ve niteliğine doğrudan bağlı olmasıdır. Emek için sosyalist ödeme ilkesinin dayandığı eşdeğer, içerdiği değeri oluşturur ve para şeklinde ödenir.

Halâ tüketim maddelerinin bolluğunun olmadığı bir durumda, para şeklindeki ödeme en esnek biçimdir. Bu, emek için sosyalist ödeme ilkesinin daha tutarlı bir şekilde uygulanmasını ve sosyalist toplumda işçilerin çeşitli taleplerinin daha iyi karşılanmasını mümkün kılar.

Sovyet Devleti, meta-para ilişkilerini ve bunların dayandığı değer yasasını, devletin, sosyalist işletmelerin yönetilmesinde maliyet hesabının uygulanmasının araçları olarak kullanır. Sosyalist işletmeler, varolmak ve genişletilmiş yeniden üretimi sürdürebilmek için, harcadığı emeğe karşılık olarak, toplumdan hem para hem mal olarak karşılık almalıdır. Bu nedenle, devlet işletmelerinin maliyet hesabı yönetim metodu, her işletme tarafından harcanan emek için eşdeğer karşılık ilkesine bağlıdır. Bunun için karşılık değer yasası temelinde değişik biçimde para olarak ödenir.

Marks, son aşamada, bütün ekonominin zaman ekonomisi olduğunu belirtmiştir.

Bu amaca, değer yasasına dayanan maliyet hesabı yardımıyla ulaşılır. Devlet işletmelerinin yönetiminde bir metod olarak maliyet hesabının önemi, ekonomiyi ve üretimde randımanı stimüle etmesinde, üretimin maliyetinin düşürülmesinde ve işletmenin kârlılığının artırılmasında yatar.

Sosyalist üretimin artırılmasının araçları arasında, Sovyet Devleti'nin sürekli olarak izlediği üretim maliyetinin düşürülmesi politikası olağanüstü bir öneme sahiptir. Sovyet Devleti, beş yıllık planlarında üretim maliyetinin düşürülmesinde kesin oranları belirler ve bu şekilde fabrika yöneticilerini üretimin sosyalist rasyonalizasyonu yoluna, teknik ilerleme yoluna sokar.

Üretim maliyetinin düşürülmesi, Sovyet Devleti tarafından izlenen fiyatların düşürülmesi politikasının temelidir. Bu politika, tedavüldeki paranın güçlendirilmesine, gerçek ücretlerin artırılmasına, sanayi ve tarım için pazarın genişletilmesine ve sosyalist birikimin büyümesine yol açar.

Değer yasası aynı zamanda ticaret alanında – devlet, kooperatif ve kolhoz – üretimin ve dağıtımın, finansmanın yardımıyla kontrol edilmesi amacıyla kredi alanında, tedavüldeki para alanında vb. kullanılır.

Sosyalist ekonomi sisteminin yararlandığı büyük avantaj, üretim araçlarının kamusal, sosyalist mülkiyetine dayanan Sovyet Devleti'nin, değer yasasını, insanın iradesine hakim olan temel güçten, ulusal ekonominin planlı yönlendirilmesinin bir aracı haline dönüştürmüş olmasıdır.

Bunlar, Sovyet Devleti'nin ulusal ekonominin planlı yönlendirilmesinde ve sosyalist işletmelerin yönetiminde kullandığı ekonomik araçlardır.

IV

Komünist Parti tarafından yönlendirilen Sovyet Devleti varolduğu otuz yıl içinde, ulusal ekonominin planlanması ve sosyalist üretim biçimi tarafından yaratılan ekonomik araçları ve yeni itici güçlerin becerili bir şekilde kullanılması sonucunda dünya çapında tarihi öneme sahip başarılar elde etmiştir.

Birinci Beş Yıllık Plan, sosyalist ekonominin temellerinin inşa edilmesi için bir plandı.

Sanayileşme politikasını uygulamak suretiyle Sovyet Devleti geçiş döneminin ana çelişkilerinden birisi olan, en ilerici siyasi güç biçimiyle, geri bir ulusal ekonomi arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmıştır.

Sovyet Devleti, köylü çiftliklerinin çoğunluğunu kollektifleştirme politikasını uygulamak suretiyle, sosyalist sanayiyle, kaçınılmaz olarak kapitalist unsurları doğuran dağınık, küçük köylü çiftçiliği arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmıştır.

Bu, sömürücü sınıfları tasfiye etme, ülkenin teknik inşasını tamamlama ve esas olarak sosyalist toplumu inşa etme hedeflerini belirleyen İkinci Beş Yıllık Plan'ın temelini hazırlamıştır.

İkinci Beş Yıllık Plan'ın tamamlanmasının sonucu olarak, modern teknoloji temelinde sanayi ve

* V.İ. Lenin, Devlet ve Devrim, Moskova 1949, s. 128.

tarımın teknik inşası esas olarak tamamlanmıştır.

İkinci Beş Yıllık Plan'ın tamamlanmasının sosyal-politik alandaki en önemli sonucu, sömürücü sınıfların kalıntılarının tasfiyesi, işçilerin, köylülerin ve aydınların birleşik bir emek cephesinde toplanması ve S.S.C.B. halklarının moralinin ve siyasi birliğinin güçlendirilmesi olmuştur.

Bu, ülkenin siyasi yaşamının tümüyle demokratikleştirilmesinin, ülkenin ekonomik temelinin, siyasi üstyapıda buna denk düşen değişikliklerle taçlanmasının temellerini yaratmıştır.

Stalin Yoldaş bu görevi Parti'nin Onyedinci Kongresi'ne sunduğu raporunda formüle etmişti: “Gerçekler gösteriyor ki, S.S.C.B.'nde sosyalist toplumun temellerini halihazırda inşa etmiş bulunuyoruz ve şimdi yapmamız gereken tek şey üst yapıyı yükseltmektir – bu hiç şüphesiz ki sosyalist toplumun temellerini inşa etmekten çok daha kolay bir görevdir.”*

Bu görev yeni Stalin Anayasası'nın sunulmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu, ekonomik temelde ve sosyalist toplumun sınıf yapısında meydana gelen değişiklikleri göz önüne alan Parti'nin ve Sovyet Devleti'nin, siyasi üstyapıda buna denk düşen değişiklikleri nasıl gerçekleştirdiğinin canlı bir örneğidir.

Sovyet Toplumunun ekonomisinde ve sınıf yapısında meydana gelen derin değişikliklerin sonucu olan Stalin Anayasası da buna karşılık sosyalist ekonominin gelişmesini büyük ölçüde etkilemiş ve Sovyet Devleti'nin ekonomik ve siyasi gücünü misli görülmemiş derecede artırmıştır.

Parti ve Sovyet Devleti bu görkemli zaferleri, yıllar süren emperyalist ve iç savaş tarafından tümüyle yıkıntıya döndürülmüş olan ülke ekonomisinin geriliği tarafından yaratılan büyük güçlüklerin üstesinden gelmek için sürdürülen yoğun bir mücadeleyle, bizi çevreleyen düşman kapitalist çember tarafından yaratılan şartlarda ve ülkemizde Sosyalizm'in inşası çalışmasını sekteye uğratmak ve yeniden kapitalist gelişim yoluna geri döndürmek, ülkeyi emperyalist güçlerin bir sömürgesi haline getirmek için tüm güçleriyle çaba gösteren, yabancı casusluk örgütlerinin ücretli ajanları olan, halkın en büyük düşmanları Troçkistler ve Buharinciler'e karşı mücadeleyle kazanmıştır. Komünist Partisi ve Sovyet Devleti'nin yönlendirmesi altında yaratılan sosyalist ekonomi sistemi, şanlı bir şekilde varolduğu otuz yıllık dönemde ne kadar ilerici ve geçerli olduğunu ve kapitalist sisteme nazaran ne kadar büyük avantajlara sahip olduğunu ispatlamıştır.

Sosyalist sistem, üretici güçlerin gelişimi için sınırsız bir ufuk oluşturduğu için son derece ilericidir.

Sovyet Devleti planların uygulanması ve planlı yönlendirme sürecinde sosyalist ekonominin yasalarını uygulamakta ve kontrol etmektedir. Bu yasalar ulusal ekonominin gelişimi için planlarda bilinçli bir şekilde belirlenen görevler olarak öne çıkmaktadır.

Ekonomik krizlerin belirleyici unsur olduğu, üretimin periyodik gelişimi şeklindeki kapitalist yasanın tersine, sosyalist ekonominin yasası, ulusal ekonominin bütün branşlarındaki üretici güçlerin sürekli büyümesidir. Sovyet Devleti tarafından bilinçli bir şekilde uygulanan sosyalist ekonomi sisteminin bu yasası, bütün Stalin beş yıllık planlarında açıkça kendini göstermektedir.

Sosyalist üretimin misli görülmemiş hızla gelişimi, Stalin Yoldaş tarafından, 9 Şubat 1946 tarihindeki bir seçim toplantısında yaptığı konuşmada açık bir şekilde ortaya konmuştur. Stalin Yoldaş: “... ülkemizin bir tarım ülkesinden bir sanayi ülkesine dönüşümü yalnızca onüç yıl kadar sürmüştür” demiştir.

“Böylesine büyük bir görevin yerine getirilmesi için onüç yılın inanılmaz derecede kısa bir dönem olduğunun kabul edilmesi gerekir.”*

Savaş, sosyalist ekonomi sisteminin özelliği olan, üretici güçlerin sürekli büyüme yönündeki eğilimini daha da büyük bir güçle ortaya koymuştur. Savaş dönemindeki çok büyük güçlüklerle ve düşmanlar tarafından ulusal ekonomimizde yaratılan büyük yıkım ve kayıplara karşın, sanayi ve tarımda sosyalist üretim kararlı bir şekilde artmaya devam etmiştir.

Savaş sonrası Ulusal Ekonominin Restorasyonu ve Gelişimi için Beş Yıllık Plan, sosyalist üretimin gelişiminde önemli ileri bir adım atmıştır ve sosyalist toplumun üretici güçlerini istikrarlı bir şekilde artırma politikasını devam ettirmektedir.

* J.V. Stalin, Leninizmin Sorunları, 1947, s. 482-483.

* J.V. Stalin, Stalin Seçim Bölgesinde Bir Seçim Toplantısında Konuşma, Moskova, Şubat 9, 1946, s. 14-15.

Sosyalist ekonomi sistemi savaşın yoğun denemelerinden her zamankinden daha güçlü çıkmışken ve üretici güçlerin sürekli arttığı yolda emin adımlarla daha da ileri giderken, kapitalist dünya, üretimde savaşın yol açtığı canlanmanın ardından, üretim düzeyinde düşüş ve işsizlik düzeyinde artış tarafından karakterize edilen periyodik gelişim yoluna girmiştir ve aşırı üretimin ve bunun getirdiği kötülüklerin neden olduğu krizin yaklaşmasını korku içinde beklemektedir.

Sovyet sosyalist ekonomi sistemi varolduğu otuz yıllık dönemde emekçilere ücret köleliğinden, açlıktan ve yoksulluktan kurtuluşu getiren ve halkın maddi ve kültürel standartlarında yükselişi ekonomik gelişimin bir yasası haline getiren tek sistem olduğunu kanıtlamıştır.

Çalışanların maddi ve kültürel standartlarını yükseltmek, Sosyalist Devletin bilinçli bir şekilde uygulanan politikasıdır. Çünkü bu işçilerin ve köylülerin bir devletidir ve ayrıca bu Sosyalizm'in ekonomik bir yasasıdır. Çalışanların yaşam standardının yükseltilmesi şeklindeki ekonomik gereklilik, emeğin üretkenliğinin büyümesini stimüle etmesi gerçeğinden kaynaklanmaktadır ve sanayi ve tarım ürünlerine olan talebin sürekli artmasını sağlayan esas unsurdur ve bu nedenle aşırı üretim krizleri olasılığını önlemektedir.

Çalışanların maddi ve kültürel standartlarının yükseltilmesi, sosyalist ekonominin başlıca ayırdedici özelliklerinden birisidir.

Büyük Yurtsever Savaş sırasında Sovyetler Birliği'nde çalışanlar, zafer elde etmek için bireysel tüketim konusunda kendilerini büyük ölçüde sınırlandırmak zorundaydılar. Savaşın zaferle sonuçlandırılmasının ardından şimdi Sovyet Devleti yine çalışanların maddi ve kültürel standartlarını yükseltme göreviyle karşı karşıyadır.

Sovyet Devleti'nin, ulusal ekonominin gelişimi için beş yıllık planlarında bilinçli bir şekilde uyguladığı, sosyalist ekonominin en önemli yasası, çalışanların bireysel tüketiminin artırılmasıyla, kapitalizmin en çok geliştiği dönemlerdeki en yüksek kapitalist birikim oranını aşan, yüksek sosyalist birikim oranını en yüksek düzeyde birleştirmesidir. Sovyet halkının Komünist Partisi önderliğinde yarattığı sosyalist ekonomi sisteminin başlıca özellikleri ve avantajları bunlardır.

* * *

Şu anda Lenin ve Stalin'in partisi tarafından yönlendirilen Sovyet Devleti, ülkeyi adım adım şimdiki konumundan daha yüksek bir aşamaya, Komünizm'e götürme şeklindeki yüce tarihi görevi yerine getirmek için çalışmaktadır. 9 Şubat 1946'da yaptığı tarihi konuşmada Stalin Yoldaş, önümüzdeki baş yıllık plan dönemlerinde sosyalist üretim ve kültürdeki yükselişin, ekonomik açıdan en ileri kapitalist ülkeleri geçip geride bırakmamızı ve adım adım daha yüksek aşamaya, Komünizm'e geçmemizi olası kılacağını öngörmüştür.

Önümüzdeki beş yıllık plan dönemlerinde Sovyet halkının karşısına çıkacak olan somut görevler: Komünizm'in üretim-teknik temelini yaratmak, kafa emeğiyle kol emeği ve şehirle kırsal kesim arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmak, taleplere göre dağıtımına geçiş için gerekli olan, tüketim mallarında bolluk yaratmak ve başkalarıdır. Üretici güçlerin büyümesi ve tüketim mallarında bolluk yaratılmasıyla, Sovyet halkının taleplerini tümüyle ve çok yönlü olarak tatmin etme görevi, gittikçe artan bir şekilde sosyalist üretimin tüm eğilimini belirleyecektir.

Bu görevlerin büyüklüğü ve bize düşman olan emperyalist kampın varlığı nedeniyle, bu görevlerin yerine getirilmesi, büyük güçlüklerin üstesinden gelinmesini ve Sovyet halkının tümünün yoğun, kahramanca çaba göstermesini gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda bu, teknolojinin daha da geliştirilmesi ve doğa güçlerine daha çok boyun eğdirilmesi ve bunların kültür ve genel ilerleme yararına kullanılması için işçilerin, köylülerin ve aydınların insiyatifi ve yaratıcı aktivitesi için misli görülmemiş bir ufuk açacaktır.

Komünist toplumun inşası görevinde Sovyet Devleti belirleyici bir rol oynamak zorundadır. Bu devletin ekonomik, kültürel ve eğitimsel işlevleri dev boyutlara ulaşacaktır.

Kapitalizmin kalıntılarının ulusal ekonomiden ve insanoğlunun kafasından temizlenmesiyle orantılı olarak, ülke ekonomisinin devlet tarafından yönlendirilmesi, Lenin'in deyişiyle, gittikçe iyi ve eğitilmiş bir orkestranın yönetilmesi niteliğine bürünecektir.

Devlet emirlerinin ve talimatlarının gücü, gittikçe artan oranda, devletin yönlendirmesinin Sovyet halkının gözünde kazanacağı geniş otoriteye, çalışanların zorlamadan ziyade, kamusal anlayışlarının genişlemesine bağlı olacaktır. Diğer yanda Komünizm'in ekonomik temelinin yaratılması, sosyalist üretimin ve dağıtımın ekonomik araçlarının rolünün en son derecede genişletilmesini gerekli kılacaktır.

Lenin'in dediği gibi, sosyalist düzenin oluşturulmasına ne kadar yaklaşırsak, saf idari bir yapıya o kadar az gerek olacaktır. “Sömürücülerin direnişi tümüyle kırıldıktan sonra, çalışanlar sosyalist üretimi örgütlemesini öğrendikten sonra... eski devletin bu yapısı yokolmaktan kurtulamayacak, diğer yanda Yüksek Ulusal Ekonomi Konseyi türünden yapı gittikçe büyüyecek, gelişecek ve güçlenecek ve örgütlü toplumun bütün ana aktivitelerini yerine getirecektir.”*

Daha sonra gelen sosyalist inşa deneyimi, Lenin'in devletin ekonomik-örgütleyici organlarının gittikçe artan önemiyle ilgili öngörüsünü teyit etmiştir. Aynı zamanda, bu deneyim kapitalist kuşatma var olduğu sürece devletin yavaş yavaş ortadan kalkamayacağını da göstermiştir. Marksist-Leninist devlet teorisini geliştiren Stalin Yoldaş, dahiliğine yaraşır bir şekilde, Komünizm'e kadar kapitalist kuşatma yıkılmamışsa ve bunun yerini sosyalist kuşatma almamışsa, devletin Komünizm'de halâ var olacağı sonucuna varmıştır. Bu nedenledir ki, Komünizm'in inşası için ana araç olan Sosyalist Devlet'in daha da güçlendirilmesi gerekmektedir.

Sovyet Devleti'nin var olduğu otuz yıllık dönemde elde edilen tarihi zaferler, Lenin ve Stalin'in Partisi'nin denenmiş önderliğinde Sovyet Devleti'nin komünist toplumun inşasıyla ilgili önümüzde duran büyük görevleri başarılı bir şekilde yerine getireceği ve bütün dünyanın Sovyet Devleti'nin ekonomik gücü ve dev örgütleyici ve dönüştürücü gücü hakkında yeni çarpıcı kanıtlar göreceği yönünde bize sarsılmaz bir inanç vermektedir.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde basılmıştır.

* V.İ. Lenin, Seçme Eserler, Rusça baskı, Cilt XXIII, s. 36.